

ברוח שבין ה'נצר' ל'סירני'

עדינה בן חנן: **ושום מקום אחר לא בית, הוצאת גוונים 2010, 80 עמ'**

אפלטון

אפלטון עצום עינים
מבקש לסגת מאכזבת החקויים
אל האידאות השזורות
אך אפלו עלם שיש
לא יתגלה היום בךמיונו -

בין החקוי לבין האידיאה
יש בוד ריק
שאכחנות חדות מסתירות בערפל

ונוס

אף שיפי רב
הענק לה בנדיבות אין קץ
ועף קל מנצנץ באישוניה
וכזו חורף את שפתיה -
מלכת התשוקה
מטבעה אף היא משתוקקת
ואיזו חרפה -
מקצני העולם כלו
צלינים רבים
רואים אותה בקלונה
בתסכול תשוקתה

שירים אלה הגיחו במוחי במוזיאון הפרגמון שבברלין, שם כיליתי את בוקר יומהולדתי באפריל 2009. השירים יכללו באסופה הלכתי שנים לצדך שתופיע בהוצאת הקיבוץ המאוחד ומוסד ביאליק.

מבקרת בנצר" (עמ' 37) - גם אז העבר והזיכרונות מוסיפים להטריד. בסיפור האוטוביוגרפי הקצר היא חושפת את היחס האמביוולנטי לקיבוץ באמצעות דיאלוג בינה לבין אביה: "מה אתה דואג בכלל, אני פונה לאבי, הרי בגללך אני מכירה כל צעד ושעל בדרכים האלו, בגללך גדלנו בקיבוץ הזה כשאמא רצתה לעזוב ואתה להישאר..." (עמ' 46).

חרף ההאשמות הקשות המוטחות באב, היא מציינת במין ייאוש (בשיר 'כמה הערות'): "חשבתי שמותר לי לברוח/ חשבתי שיש לאן/ בגיל עשרים וארבע עזבתי/ מאז אני בדרך מנצר, מאז אני בדרך אל נצר/ מאז אני בדרך" (עמ' 49). כל המסעות הובילו בחזרה אל 'נצר', התקווה כי במקום אחר ייטב לה נגוזה והכעס והרצון לברוח התחלפו בגעגוע ובכמיהה לעוד מן הקיבוץ המתוק-חמוץ. "ושום מקום אחר לא בית", במשפט תמציתי זה, הצליחה המשוררת לסכם את נדודיה ואת ניסיונותיה לברוח מאפלת העבר. ההכרה כי שום מקום אחר לא ישווה לנצר, עלתה לה במחיר של שנים רבות. כעת, במין השלמה, טוב לה כמות- שהיא, יהודייה הנושאת את זיכרון השואה והגלות, את זיכרון הקיבוץ בראשיתו ואת

"נאה יהודי המקיים את הגלות בנפשו ובדמותו, במעשיו ובהליכותיו..." כך הורני מורי ורבי בבית המדרש לילדים בצפת, כשנחרד לגלות כי נשתכחה ממני שפת אבותי, וזיכרון השואה והגלות הוחלף בטעמה המתוק של הישראליות. הוא לבטח היה גאה במשוררת עדינה בן חנן, בת קיבוץ נצר סירני, שלבה ושירתה נאמנים לחוויית הגלות והנדודים ולזיכרון העבר.

בספרה המרגש של עדינה בן חנן, **ושום מקום אחר לא בית**, נשמע קול זעקה עמוק וחנוק המבכה את אובדן הגלות, את אובדן היהודי ואת אובדן עברה שלה. עם חורבן הגלות ומות היהודי הנווד קמה מדינת ישראל ולצדה נולד הישראלי, אך מבחינת בן חנן חוויית הנדודים נמשכה. הגלותי שבה, ביקש כבר בנעוריה לברוח, לגדוד ולהתנסות בחוויית הזרות: "אני שנודי מסתכמים במידת נעלי/ יצאתי לדרכי ללא מכתב/ מנציג רשמי כלשהו, / ואינני נושאת שמן מנורה... / רק עשן/ אפור, בהיר, חמקמק/ המיתמר מארובות עיני האנשים שנים/ לאחר שהאפר שקע אל תת'השכחה" (עמ' 6). בן חנן נדדה כשהיא מצוידת בעשן הזיכרון. בעוד שאפר הנספים שקע בתת'השכחה של החברה הישראלית, היא (הנודדת) עודנה נושאת את זיכרון השואה והגלות.

נצר סירני, משכן ילדותה ונעוריה של בן חנן, זוכה למעמד מיוחד. הקיבוץ שנוסד בידי ניצולי מחנה בוכנוואלד, והיה אפוף זיכרונות מן התופת, העיב על נעוריה של הצעירה, עד שביקשה לעזוב: "בנצר היחד עשוי מהרבה בדידיות... / בגיל עשרים וארבע הייתי חייבת לעזוב, / מאז אני גולה..." (עמ' 34). זיכרונותיה כבת לניצולי שואה הכו בה בחדות ורדפו אחריה: "רק לזעקות אבי בחושך מתוך שינה/ לא היתה שפה, לא תרגום, לא עריכה. / כמו אבנים משוננות נפלן בזו אחר זו מהמיטה/ הולמות ברצפה. / ואי אפשר היה לבער אותן מהבית/ גם כשניקנו ופנינו ושטפנו... / גם אם יחליפו את הרצפה/ הן יהיו שם, חזקות ממנה" (עמ' 16). לא רק בבית ההורים צרבו צלקות השואה והגלות חותם בבשר החי, אלא גם מחוצה לו, ברחבי הקיבוץ: האנדרטאות, הוותיקים, שיחות חולין בידיש בחצר, השבילים והספסלים, מכל פינה הגיחה השואה. נצר סירני, שנקרא בראשיתו קיבוץ בוכנוואלד, לא הצליח, לפי המשוררת, להינתק מעברו: "בינינו קראנו למקום נצר/ אבל ברוח שבין ה'נצר' ל'סירני' / נמצא תמיד בוכנוואלד" (עמ' 32). בצר לה, כאשר ביתה מבצרה היה למשכן רדוף זיכרונות מהתופת, ביקשה להימלט ולגדוד, וכך עשתה. אך גם אז לא הניחו לה הזיכרונות: "הזיכרונות רודפים אותי כל הדרך כמו עדת כלבים עזובים, נובחים ונובחים ולא עוזבים. אני מניסה אותם, מיידה בהם אבנים, הם לא מפסיקים. מתקרבים, חושפים שיניהם, אחד מהם רץ אלי, קורע קצה ממכנסי" (עמ' 27-26). בן חנן לא מיהרה לבקר בקיבוץ שהותירה מאחוריה - "אחת לחודשיים בחורף, אחת לשבועיים בקיץ אני

עברה שלה המיטיב לבטא את חוויית היחד כחוויית העם. דומה אפוא כי ספרה של בן חנן משמש כמצבת זיכרון לכל אותם שזכרו וסיפרו ואינם עוד, לכל אותם שהתכחו וברחו ולא שבו. היא מתאבלת על נופי ילדותה שנעלמו, על דמויות ותיקות שסלדה מהן, ועל אלה שזיכרונם קהה משבאו בימים. "ובנצר למען השם, / יש כל כך הרבה לזכור" (עמ' 35). כעת, משבגרה, הקיבוץ עברה הוא "אבא ואמא ובית / ואדמת חמרה ניגדת בין אצבעות הרגליים / ופרדסים וסיפורים של חברים" (עמ' 33). חוויית נדודיה של המשוררת ספק תמה ספק נמשכת, אך נדמה כי בגלות נצר סירני שבתוך מדינת ישראל, ביהודי שבתוך הישראלי - שם מצאה את מקומה. בן חנן, שהיתה מהבורחים כדי לשכוח, מבקשת בספרה להנציח ולהזכיר: "לפני עשרים וחמש שנים עזבתי... / ושום מקום אחר לא בית".

מלבד שירי נצר סירני בשער הראשון ("בצד הנכון של המפה"), כולל הספר שני שערים נוספים ("שיעורים בחומר", "המרחק הנכון") העוסקים באמנות השירה, מה שקרוי ארסיפואטיקה, אבל להבדיל מכתובה אחרת על הנושא, עוסקת בן חנן לא רק בתורה, אלא גם בקמה, כלומר במלאכותיה ובחומריה של האמנות. שירים יפים וחכמים ובהם גם שירי אהבה שנונים ומרתקים. כמו, למשל שיר מס' 4 במחזור 'ואריאציות על השורש ב.ג.ד.ו': "להשחיל כפתור ללולאה לולאה לכפתור / אם לא תפתח אותם / לשם מה?" (עמ' 69).

ניקולא אורבך